

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ІІІ-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

17 листопада 2022 року

ВІННИЦЯ 2022

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор ЗВО Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,**

**доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович**

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

проректор ЗВО з наукової роботи

**Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович**

**Професор ЗВО кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович**

Редакційна колегія:

Харьковченко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач ЗВО кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент ЗВО кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач ЗВО кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах. Матеріали доповідей та виступів III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 17 листопада 2022 року Вінниця 2022. ТОВ «Друк плюс». – 180 с.

ISBN 978-7120-7791-39-0

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 17 листопада 2022 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протокол № 4 від 24 листопада 2022 р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-7120-7791-39-0

Мельник В. М.,
канд.політ.н.,
викладач ЗВО кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
викладач ЗВО кафедри філософії та суспільних наук,
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
Київ, Вінниця, Україна

РАННЯ РИМСЬКА ПОЛІТІЯ, ЇЇ ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ ТА ВПЛИВ ЕТРУСКІВ

Кожен новий етап римської історії права враховував домінування принципу *Laudatio temporis acti*, що призводило до прийняття і трансляції найдавніших форм «державності» [1; 2, с. 36]. Лише Рим, згідно зі світоглядом самих римлян, міг вважатися «республікою», тобто «державою» в сучасному значенні слова (йдеться про аналоговий термін сучасним європейським поняттям «Stato», «State», «État», «Staat», «Estado») [3, с. 20-21].

Отже, якщо давньоримська *Res Publica Populi Romani* приблизно відповідала актуальному терміну *Stato*, то патрон-клієнтські правовідносини Давнього Риму приблизно відповідали майбутній феодальній системі «сюзеренітет-васалітет» [7, р. 527-546]. Все римське суспільство складалося з патронів і клієнтів, де патрони найчастіше презентували патриціат, а клієнти походили з плебсу [2, с. 108]. Згодом, суспільні процеси зумовили використання патрон-клієнтської термінології під час укладання різноманітних угод між Стародавнім Римом і навколишніми політичними утвореннями [5, с. 255-260]. Такі угоди патронату-клієнтели створювали принципи федералізму, котрі виявилися основою міжнародно-правового позиціонування римлян [8, р. 50-82].

Як відомо, *Urbs Roma* створено бл. 754/753 рр. до н. е. Проте, на той час Апенніни перебували в центрі уваги двох інших найважливіших політій (поліτεία) Середземноморського басейну – Карфагенської олігархічної політії (роки існування: 814-146 рр. до н. е.) та Етрусської федеративної політії (роки існування: 800-286 рр. до н. е.). Протягом VII-VI ст. до них додалися Массилійська і Сіракузька політії, що презентували ареал елліністичної колонізації Західного Середземномор'я – Μεγάλη Ἑλλάς («Велику Грецію») [2, с. 99].

Аж до часів завершення республіканського періоду давньоримської історії, зовнішньополітична діяльність римських правителів і полководців зводилася до нейтралізації чи поглинання зазначених утворень: Карфагену, Етрурії, Массилії, Сіракуз.

Багатовікова історія співжиття та взаємних впливів зумовила розвиток принципів запозичення («рецепції») римлянами термінів, понять і

традицій етрусського, фінікійського, грецького походження. Грецька *πολιτεία* перетворилася на латинське *Res Publica*, з тією різницею, що римляни надавали цей почесний статус лише самим собі [9]. Ніхто в Ойкумені не мав права претендувати на паралельний «республіканізм» («політичність»), оскільки Рим ототожнював себе з центром Універсуму [5, с. 374-375, 414]. Крім того, політичні традиції *Μεγάλη Ἑλλάς* надали римлянам багатий досвід елліністичних «базилей» («царств») та влади «базилевсів» («царів») [5, с. 155-159], а також вчення про розмежування форм політичного правління на базилей, аристократії, тимократії, демократії, олігархії, тиранії etc [9].

Гарний ґрунт для прийняття римлянами грецьких концептів та філософом підготувала участь племені етрусків у побудові *Urbs Roma* [2, с. 100-104]. Власне, Римська політія почалася саме з етрусків та їхньої унікальної племінної культури.

Etrusci були прямими попередниками римлян [4; 6], так як у 754/753 рр. до н. е. *rex* Ромул побудував місто за допомогою дружинників із трьох племен – латинів, сабінян та етрусків. *Etrusci* грали в цьому будівництві винятково важливу роль. Римляни запозичили в них достатньо багато. Наведемо основні рецепційовані поняття [2, с. 107-110, 119-120, 143-145]:

Fas – етруський термін, який означав природність організації життя громади божественними правилами;

Jus – етруський термін, що вживався у значенні справедливості існуючого стану речей;

Religare – етруське дієслово «з'єднувати», що використовувалося на противагу латинському «*conglutination*», розкриваючи сакральне, а не просто побутове, єднання громади;

Imperium – етруський термін для позначення «головної» / «верховної» влади, що першопочатково застосовувався виключно в сакралізованому значенні;

Fides – етруський принцип вірності клієнта патрону та патрона клієнту, згідно з яким будь-яка угода поміж верхнім і нижнім учасниками юридичних ієрархічних сходинок визнавалася священною та непорушною.

З поняття *fides* [2, с. 108, 143] надалі походить латинське *foedus* (угода, союзність). Разом із ним етруски передали стародавнім римлянам найважливіші символи владних повноважень («інсигнії», «пурпуровий колір»), а також демократичну процедуру виборів [4]. Очевидно, обрання «рексів» в *Regnum Romanum* (754-509 рр. до н. е.) теж відбувалося за етруським звичаєм. Виходить, етруски надали римлянам усі зовнішні прояви владно-розпорядчої діяльності. Сама «влада», у її римському звучанні та розумінні, походить з кола понять етруського мовного континууму [2, с. 143].

Важливо наголосити: етруски прийшли на Апенніни з Малої Азії, захопивши з собою федеративні принципи політичності [6]. Якщо і

потрібно десь шукати походження специфічно римської форми «державного» («політичного», «республіканського») устрою, то треба це робити насамперед в етруському середовищі.

Геродот Галікарнаський (роки життя: бл. 484-425 рр. до н. е.) стверджував: етруски мігрували на Апенніни з Лідії. Сталося це в період т. зв. «Катастрофи Бронзової доби» (XIII-IX ст. до н. е.). Неврожайні роки, за Геродотом, сприяли спільній міграції «народів моря», серед яких особлива роль належала негрецьким племенам «тирренів» («тирсенів»). Згодом, багато античних авторів проводили прямі аналогії між етрусками та тирренами. На їхню думку, тиррени походили від пеласгів, що втекли з Егеїди та Малої Азії під час руйнування крито-мікенської культури та Хетського царства. Відтак, сказання «Енеїди» («Aenēis») Публія Вергілія про троянського Енея, легендарного предка Ромула, набувають в контексті повідомлень Геродота особливого сенсу [6, р. 234].

Так чи інакше, але генезу основних понять римського права «царського» (754-509 рр. до н. е.) та «республіканського» (509-27 рр. до н. е.) періодів потрібно шукати в різноманітних аспектах етруського культурно-цивілізаційного впливу. Римська цивілізація постала як результат рецепції та синтезу.

Література:

1. Конгар Ив. Девять веков спустя. Заметки о Восточной схизме. К.: Дух і літера, 2011. 168 с.
2. Машкин Н. А. История Древнего Рима. М.: Госполитиздат, 1950. 736 с.
3. Мельник В. М. Культурна генеза міжнародного права в контексті дефініції суб'єктно-об'єктних відносин. // Соціологія права. 2021. № 3-4. С. 31-41.
4. Немировский А. И., Харсекин А. И. Этруски. Введение в этрускологию. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1969. 192 с.
5. Ханиотис Ангелос. Эпоха завоеваний: Греческий мир от Александра до Адриана (336 г. до н. э. – 138 г. н. э.). М.: Альпина нон фикшн, 2020. 680 с.
6. Beekes Robert. The Prehistory of the Lydians, the Origin of the Etruscans, Troy and Aeneas. Bibliotheca Orientalis. 2002. Vol. LIX. № 3-4. Pp. 205-242.
7. Karahan Uyesi Umran Ozan. Patronus-Cliens Relationship in Hellen and Roman World. Selcuk Universitesi Edebiyat Fakultesi Dergisi-Selcuk University Journal of Faculty of Letters. 2020. Vol. 44. Pp. 527-546.

8. Sanchez Pierre. Latin, the Federal. The Juridical Status of the Latin Colonies under the Republic. Athenaeum-Studi Periodici di Letteratura e Storia dell Antichita. 2016. Vol. 104. Issue 1. Pp. 50-82.

9. Walters Brian. The Deaths of the Republic: Imagery of the Body Politic in Ciceronian Rome. Oxford and New York: Oxford University Press, 2020. XIV+158 pp.

Мельник Л.М.,

канд. політ. наук, доцент,

доцент ЗВО кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Біла Церква, Україна

Грек І.М.,

асистент ЗВО кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Біла Церква, Україна

ВОЛЕЛЮБНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧНА РИСА НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ УКРАЇНЦІВ

Проблема дослідження національного характеру наразі є актуальною, адже український народ переживає війну, яку розгорнула російська федерація на знищення. Тому осмислення такого питання може давати поштовх до ще більшої консолідації української нації.

У філософському енциклопедичному словнику національний характер визначено як сукупність психологічно-ментальних та поведінкових ознак, особливостей, притаманних певній етнонаціональній спільності. [4, с. 414. — 742]. Так, П. Гнатенко визначає національний характер як сукупність соціально-психологічних рис (почуттів, емоційно-вольових якостей, ціннісних орієнтацій), властивих нації на певному етапі розвитку, детермінованих соціально-економічними, історичними й географічними умовами її існування, що виявляються в культурі, традиціях, звичаях, обрядах. Національний характер – це поєднання загально-людських рис у конкретних історичних і соціально-економічних умовах буття нації [1].

Виходячи із цього, риси національного характеру найпомітніше виявляються у специфічних для певної національної спільноти формах поведінки та видах діяльності. Оскільки основними сферами прояву і вияву національного характеру є різні види активності. Відомо, що риси національного характеру найповніше виражаються у тому разі, коли їх репрезентантами стають не окремі особистості, а саме групи й спільноти.